

conceptam; porro opera bona hoc loco, non partem, sed fructum Pœnitentiæ esse voluit. Eadem sententia fuit Philippi Melanchthonis, tum in locis editis anno 1521. tum in Confessione Augustana edita anno 1530. Sed in Locis cap. de Pœnitentia, duas Pœnitentiæ partes vocat Mortificationem et Vivificationem; in Confessione autem, art. 12. vocat contritionem, et Fidem; res tamen eadem per Mortificationem et Contritionem, per Vivificationem et Fidem significatur. Idem quoque permulti alii Lutheranorum docent, ut Centuriatores Magdeburgenses, Centur. 1. lib. 1. cap. 4. col. 148. et lib. 11. cap. 4. col. 341. Joan. Wigandus in Corpore doctrinæ Magdeburgensium, cap. 18. Tilmannus Heshusius in lib. de erroribus Pontificiorum, loco 9. Martinus Kemnitius in 2. par. Exam. ad cap. 3. de Pœnitentia, pag. 942 et 943.

Altera eorum sententia est, qui ad illas duas Pœnitentiæ partes adiungunt tertiam, videlicet opus bonum, sive novam obedientiam.

Hujus sententiæ videtur etiam auctor Lutherus fuisse. Nam in prima disputatione contra Antinomos, edita anno 1538, propositione prima, dicit partes Pœnitentiæ esse dolorem de peccato, et propositum melioris vite. In tertia autem disputatione contra eosdem, propositione 9. ad bonum propositum non solum pertinere vult fidem, seu fiduciam erga Deum, sed etiam omnia opera bona: « Omnia, inquit, opera post justificationem, sunt aliud nihil, quam bonum propositum contra peccatum. » Idem docet Philippus Melancthon, qui ut fidus Achates Lutheri, cum ipso in formas varias facile mutabatur. Is igitur in Apologia Confessionis Augustanæ, articulo de Pœnitentia, et in locis editis anno 1536 et sequentibus, titulo de Pœnitentia, duas quidem partes Pœnitentiæ assignat, Contritionem et Fidem; addit tamen, se non repugnaturum, si quis tertiam partem adiungat, novam obedientiam. Sed in disputatione de Pœnitentia quam anno 1548 habuit, et cum Lutheri operibus circumfertur, disertis verbis dicit re ipsa novam obedientiam tertiam partem esse conversionis, seu Pœnitentiæ: quod idem repetit in Examine ordinandorum, cap. de Pœnitentia. Idem docent illi omnes, qui Lutheranos molles appellantur, et contra rigidos Lutheranos, sive Illyricianos, de hac re magna contentione digladiantur, ut auctores Confessionis Saxonice, cap. de Pœnitentia,

Nicolaus Selneccerus in sua Pædagogia ad finem secundæ partis, ubi explicat articulum Symboli: « Remissionem peccatorum; » David Chytraeus in sua Catechesi, loco 8. et alii non pauci.

Tertia sententia Calvini est, libro 3. Institutionum, cap. 3. § 8. ubi duas Pœnitentiæ partes constituit, Mortificationem et Vivificationem; sed longe alio sensu, quam Lutherani faciunt. Nam per Mortificationem non intelligit terrores incussos, ut Lutherani, sed mortificationem vitiorum, sive abnegationem sui, et spoliationem totius veteris hominis; prout non parvo aliquo tempore, sed tota vita Pœnitentiam agendam esse dicit. Per Vivificationem non intelligit fidem, vel fiduciam, aut consolationem ex Evangelio conceptam, ut Lutherani, sed pium bene vivendi studium, atque affectum ad opera bona; quæ opera non partem, sed fructus Pœnitentiæ esse docet.

Refellit ibidem Calvinus aperte sententiam Lutheranorum. Nam § 1. contendit fidem priorem esse Pœnitentiam, quod est contra Lutheranos, qui fidem posteriorem partem Pœnitentiæ faciunt. § 2. docet, incussos illos terrores, quos Lutherani priorem partem Pœnitentiæ esse volunt, non esse partem Pœnitentiæ, sed esse timorem quemdam initialem, qui fidem præcedit, ex quo postea Pœnitentia ut fructus, emanat. § 3. agnoscit, alios ante se Pœnitentiam esse partem in Mortificationem, et Vivificationem (id enim sine dubio legerat apud Melancthonem in Locis communibus editis anno 1521) sed addit, vocibus istis, si recta subsit interpretatio, vim Pœnitentiæ satis commode exprimi: sed non sibi placere eorum interpretationem. § 5. refellit illos (Lutheranos videlicet omnes) qui fidem sub Pœnitentia complectuntur, ac dicit eos Paulo repugnare.

In Calvinii sententiam Theodorus Beza discipulus ejus descendit, eamque tueri et explicat, in libro quem inscripsit: Absterio calumniarum Tilmanni Heshusii, in responsione ad quartam calumniam.

CAPUT XIX.

Refelluntur sententiæ Hæreticorum, et Catholica confirmatur.

Nunc breviter, et per partes novorum Hæreticorum dogmata refellemus, ac veterem et communem Ecclesiæ Catholicæ, quæ sola vera est, sententiam comprobabimus.

Sit igitur propositio Prima: « Terror animo incussus a lege, quem Lutherani Contritionem, sive Mortificationem appellant, non recte inter partes Pœnitentiæ numeratur. » Hæc propositio conformis est Tridentino Concilio sess. 6. cap. 6. ubi numerantur quidem terrores incussi inter ea, quæ hominem ad justificationem juvant, et præparant: tamen non ponuntur Pœnitentiæ partes, sed ab ea potius distinguuntur, cum inter eos, et Pœnitentiam actus quidam spei et dilectionis intercedere dicantur. Aliud enim est, aliquid ad conversionem et justificationem requiri, aliud, partem sive actum esse Pœnitentiæ, si de Pœnitentia, ut Theologos docet, proprie loquamur. Igitur ut illos terrores ad conversionem, ut plurimum requiri non negamus, ita partem esse Pœnitentiæ minime concedimus.

Nam in primis Scriptura distinguit terrorem a Pœnitentia. Ubi enim legitur in epistola posteriore ad II Corinth. cap. vii: *Quæ secundum Deum est tristitia, Pœnitentiam in salutem stabilem operatur* (1); per tristitiam intelligi debet molestia quædam, et timor, ac pudor natus ex objurgatione illa vehementi, et minis, quibus Apostolus apud Corinthios usus fuerat. Non enim vocat Apostolus eo loco tristitiam, dolorem de peccatis admissis, quæ est ipsa Contritio, sive Pœnitentia, sed molestiam illam, et verecundiam, quæ æquo animo accepta, et secundum Deum, Pœnitentiam saluberrimam gignit. Nam in eadem epist. cap. ii. Apostolus ait: *Ex multa tribulatione, et angustia cordis, scripsi vobis, non ut contristemini, sed ut sciatis, quam charitatem habeam abundantius in vos.* Et cap. vii, cap. 9: *Gaudeo, inquit, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad Pœnitentiam* (2). At certe Apostolus non hæc diceret, si per tristitiam, dolorem illum acciperet quo quis an-

gitur, quod Deum offenderit. Non diceret, inquam: « Scripsi vobis, non ut doleratis de peccato, » cum hoc ipsum vehementissime cuperet; neque diceret: « Non gaudeo, quia contristati estis, » cum maxime gaudendum sit, quod peccatores peccasse se doleant, et gaudium sit in celo super uno peccatore Pœnitentiam agente. Itaque, ut Chrysostomus, et alii exponunt, sententia Pauli est: Non gaudeo de tristitia; gaudeo de fructu, qui est Pœnitentia. Et quemadmodum medicus non gaudet, quod amaro pharmaco, vel sectione, aut adustione agrotum cruciet, sed gaudet de sanitate, quæ ex illo pharmaco, vel sectione, aut adustione consequitur: sic etiam Paulus non gaudet, quod aspera objurgatione et minis, terrorem et molestiam Corinthiis attulerit, sed quod ea molestia ac terrore, Pœnitentiam, eamque stabilem et omnino salutarem pepererint. Vides igitur ex doctrina Apostoli Pœnitentiam non esse terrorem ex minis incussum, sed effectum, seu fructum quemdam ejus terroris, ut Concilium Trident. recte docet.

Deinde, si quis inspiciat definitiones omnes Pœnitentiæ, quæ apud Theologos tum veteres, tum recentiores exstant, et simul inveniantur apud Magistrum in 4. lib. Sententiar. dist. 14. et apud Gratianum de Pœnit. dist. 3. in nulla earum terrores istos inveniet, quos Lutherani partem Pœnitentiæ faciunt.

Præterea, cum partes Pœnitentiæ quærimus, non quosvis motus, qui quocumque modo ad Pœnitentiam pertinent, quærimus, sed eos motus sive actus duntaxat, qui ex ipsa virtute Pœnitentiæ procedunt. Porro terrorem qui intentantur minæ, non est ullius virtutis actus, sed naturalis affectio, quam etiam in pueris, et in ipsis bestiis cernimus.

Adhæc, sæpe terrores in iis inveniantur, qui Pœnitentiam nullam agunt, ac ne inchoant quidem, ut in dæmonibus, qui credunt, et contremiscunt. Jacobi ii, sæpe etiam nonnulli veram Pœnitentiam agunt, nullo pœnæ terrore, sed solo Dei et justitiæ amore impulsi, qualem credibile est fuisse beatam illam feminam, de qua Dominus ait, Luc. vii: *Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum* (3). Quod si terrores sine Pœnitentia, et Pœnitentia sine terroribus, aliquando esse potest, certe non debent terrores illi inter partes Pœnitentiæ numerari.

(1) II Corinth. VII, 10. — (2) II Corinth. II, 4; II Corinth. VII, 9. — (3) Luc. VII, 47.

Denique fides, ut mox probabimus, non est pars Pœnitentiæ, sed eam præcedit. Atqui terrores incussi a lege ex sententiâ adversariorum, ipsa etiam fide priores sunt; non igitur terrores incussi a lege, partes Pœnitentiæ recte dici possunt. Vide plura in II. lib. cap. I.

Secunda propositio: « Fides non est pars Pœnitentiæ, licet ad eam efficiendam necessarius requiratur. » Hæc etiam propositio conformis est Tridentino Concilio, sess. 6. cap. 6. ubi fides primo loco ponitur inter ea, quæ ad justificationem disponunt, et a Pœnitentiâ, quæ inter eas dispositiones quintum locum obtinet, aperte distinguitur.

Probat autem primo ex illis ipsis, unde adversarii sententiam suam probant: proferunt enim Melancthon, Illyricus, Heshusius, Kemnitius, et alii passim, duo loca, ut probent duas esse Pœnitentiæ partes, terrores, et fidem. Prior locus est Marc. I: *Pœnitentiâ agite, et credite Evangelio*. Alter Act. XX: *Testificans Judæis atque Gentilibus in Deum Pœnitentiâ, et fidem in Dominum nostrum Jesum Christum* (1). At hæc loca maxime faciunt contra eos: siquidem distinguitur in utroque loco fides a Pœnitentiâ. Non enim Dominus apud Marcum ait: Pœnitentiâ agite credentes Evangelio; sed: *Pœnitentiâ agite, et credite Evangelio*; duo sunt igitur, ac diversa, Pœnitentiâ agere, et credere Evangelio. Sic etiam B. Paulus non ait: Testificans in Deum Pœnitentiâ, quæ ex fide et terroribus constat; sed: *Testificans in Deum Pœnitentiâ, et fidem in Dominum nostrum Jesum Christum*.

Deinde fides Pœnitentiâ præcedit, eamque gignit, ut exemplum Ninivitarum, et ratio manifesta docet: *Crediderunt, inquit Scriptura Jon. III, Ninivite in Deum, et prædicaverunt jejunium, et induiti sunt sacco* (2). Et sane intelligi non potest, quod serio aliquis pœnitentiâ agere incipiat, nisi prius credat vera esse, quæ Deus tum peccatoribus comminatur, tum pœnitentibus pollicetur. Quod si fides Pœnitentiâ præcedit, certe causa ejus esse potest, pars autem nullo modo.

Adhæc partes Pœnitentiæ, ut supra diximus, illæ actiones censendæ sunt, quæ a virtute Pœnitentiæ manant. Atqui credere, non Pœnitentiâ, quæ virtus est moralis, sed fidei virtutis theologice actio est.

(1) Marc. I, 15; Act. XX, 21. — (2) Jon. III, 5. — (3) Jon. III, 9.

Denique veteres Patres cum Pœnitentiâ definiunt, nusquam fidei meminerunt: quod certe non facerent, si ea potissima Pœnitentiæ pars esset, ut Lutherani volunt. Gregorius hom. 34. Pœnitentiâ definit: « Præterita peccata plangere et plangenda non admittere. » Ambrosius in præfatione enarrationis in Psal. 37: « Plena, inquit, est definitio Pœnitentiæ, commemoratio delictorum, ut unusquisque peccata sua, velut quodam quotidiani sermonis castiget flagello, et commissa sibi flagitia condemnet. » Quibus verbis docet, Pœnitentiâ in eo consistere, ut quis peccata sua confiteatur, et confitendo castiget, ac damnet; quod sine detestatione, quam nos Contritionem vocamus, et sine Satisfactione, vel ejus propositio fieri non potest. Quomodo enim serio peccata confiteatur, qui ea non detestatur? et quomodo ea castiget, et damnet, qui satisfactione emendare non cupiat?

At certe credere sibi remitti, vel remissa esse peccata, ad eam Confessionem minime requiritur. Cur enim non possit aliquis cum dolore animi peccata sua fateri, et ea laboriosius operibus castigare, et proinde ex Ambrosii sententiâ plenam agere Pœnitentiâ, etiamsi nondum certo credat ea sibi esse remissa, aut etiam tunc remitti? Certe Nivivite, crediderunt in Deum, teste Scriptura Jonæ III, et tamen de remissione dubitabant, cum dicerent: *Quis scit si convertatur, et ignoscat Deus?* (3) eos autem Pœnitentiâ egisse gratam Deo, eadem Scriptura testatur. Itaque fides ista specialis, non modo non est Pœnitentiæ pars, sed neque ad eam ullo modo requiritur.

Quod vero nos in secunda propositione diximus, sine fide Pœnitentiâ haberi non posse; de fide vera, et Catholica intelleximus, non de isto Lutheranorum figmento, quod tamen ipsis fides justificans, et pars præcipua Pœnitentiæ est.

Tertia propositio: « Non sunt omnia bona opera, quæ post justificationem fiunt, inter partes Pœnitentiæ numeranda. » Hoc est adversus molles Lutheranos, qui omnia opera bona intra Pœnitentiâ includunt. Non volumus autem negare, quin propositum bene vivendi ad Pœnitentiâ pertineat, neque etiam quin opera quedam bona, quæ ad eum finem tendunt, ut vel Pœnitentiâ interior ostendatur, vel pro peccatis satisfiat,

in partibus Pœnitentiæ numerentur: sed id solum asserimus, non omne bonum opus post reconciliationem cum Deo factum, partem esse Pœnitentiæ. Id quod vix ullam probationem exigit: multa sunt enim opera bona, quæ a justificatis fiunt, sine ulla relatione ad peccata præterita; ex charitate in Deum, ex misericordia in proximos, ex justitia in eos quibus aliquid debent, ex temperantia, fortitudine, cæterisque virtutibus, qualia opera faceret etiamsi nunquam peccasset, aut Pœnitentiâ egressent.

Quarta propositio: « Non recte ponuntur Pœnitentiæ partes, Mortificatio, et Vivificatio, ad eum sensum quo a Calvino et Beza accipiuntur. » Ratio propositionis hujus certissima est. Nam Calvinus et Beza, vel confundunt omnino Pœnitentiâ cum justificatione, vel posteriorem justificatione esse volunt: dicunt enim, Pœnitentiâ esse fructum fidei justificantis, et per Mortificationem et Vivificationem, intelligunt refrigerationem vitiosarum affectionum, et pium studium bene operandi, quæ in reconciliatione inchoantur, ac deinde tota vita perficiuntur.

At Scripturæ divinæ passim docent, Pœnitentiâ vitam esse ad justificationem, et proinde priorem ipsa justificatione. Hier. XVIII: *Si Pœnitentiâ egerit gens illa a malo, agam et ego Pœnitentiâ*. Ezech. XVIII, et XXXIII, sæpe repetit Dominus: *Si pœnitentiâ egerit impius, iniquitatum ejus non recordabor*. Luc. XIII: *Nisi Pœnitentiâ habueritis, omnes similiter peribitis*. Luc. XXIV: *Opportebat prædicari Pœnitentiâ, et remissionem peccatorum*. Actorum II: *Pœnitentiâ agite, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum, et accipietis donum Spiritus sancti*. Act. III: *Pœnitentini, et convertimini, ut deleantur peccata vestra*. Act. V: *Hunc Principem, et Salvatorem Deus exaltavit dextera sua, ad dandam Pœnitentiâ Israeli, et remissionem peccatorum*. Act. VIII: *Pœnitentiâ age ab hac nequitia tua, et roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui*. Act. XI: *Ergo et Gentibus Pœnitentiâ dedit Deus ad vitam* (1).

Quod si Pœnitentiâ via est ad remissionem peccatorum, et prior justificatione, secundum Scripturas, multo majori ratione Mor-

tificationem illam et Vivificationem præcedet, quæ opinio adversariorum fructus est fidei justificantis, et justificationem ipsam consequitur. Quare tam Lutherani, quam Calvinistæ, extrema seclantur: et sicut Lutherani errant, quia Pœnitentiâ in his motibus constituunt, qui veram Pœnitentiâ antecedunt, ita quoque errant Calvinistæ, qui Pœnitentiâ in his actionibus ponunt, qui veram Pœnitentiâ consequuntur.

Adde, quod Pœnitentiâ in Scripturis non dicitur, nisi a peccatis, sive ab operibus mortuis, juxta illud Heb. VI: *Non rursus facientes fundamentum Pœnitentiæ ab operibus mortuis, ad perfectionem feramur* (2). Nec Pœnitentiâ est omnium hominum, secundum Scripturas, sed peccatorum tantum: justis enim Deus non posuit Pœnitentiâ, ut legitimus in oratione Manasse; et Dominus Lucæ XV. dicit, justos non egere Pœnitentiâ. Non igitur recte Calvinus Pœnitentiâ vocat mortificationem illam afflictionum, et renovationem spiritualem, quæ est omnium hominum, etiam justorum: ista enim ad perfectum, non ad Pœnitentiâ pertinent.

Quinta propositio: « Tres sunt partes Pœnitentiæ: Contritio, Confessio, et Satisfactio. » Hæc propositio, in qua conveniunt omnes Catholici, breviter explicanda ac probanda est. Primo igitur observandum erit, hoc loco nomine Pœnitentiæ non significari habitum, seu virtutem Pœnitentiæ, quæ, ut supra diximus, partes non habet, cum simplex qualitas sit; neque etiam actualem Pœnitentiâ absolute, cum Confessio et Satisfactio, Contritionis signa et effectus sint, et proinde ad eam non ut partes ad partem, sed ut effectus ad causam referantur: sed designari actualem Pœnitentiâ, quatenus ea ex parte pœnitentis ad remissionem peccatorum in Sacramento reconciliationis necessaria est. Quia enim tres isti actus, qui ex virtute Pœnitentiæ (licet non æque immediate, et principaliter) oriuntur, ex parte Pœnitentis necessarii sunt, ideo tres partes Pœnitentiæ numerantur.

Secundo est observandum, tres istas Pœnitentiæ partes non solum requiri in ordine ad Sacramentum, sed etiam extra Sacramentum suo quodam modo esse, ac fuisse necessarias in omni lege. Dixi autem, suo modo, propter duas causas. Primum, quia

(1) Hier. XVIII, 8; Ezech. XVIII, 21, 22; XXXIII, 12; Luc. XIII, 5; Luc. XXIV, 47; Act. II, 38; Act. III, 19; Act. 5, 31; Act. VIII, 22; Act. XI, 18. — (2) Hebr. VI, 1.

extra Sacramentum non requiritur confessio omnium peccatorum, quae Sacerdoti fiat, neque Satisfactio a Sacerdote injuncta: sed satis est confessio quaedam generalis facta Deo, et Satisfactio per opera laboriosa sponte assumpta. Deinde, quia extra Sacramentum, si quis aut angustiis temporis, aut alia de causa legitime impediatur, quominus confiteri aut satisfacere queat, sola contritio interior ad salutem illi sufficiet.

Tertio observandum est, non esse hujus loci, de singulis his tribus partibus accurate dissérere, id enim ad librum sequentem proprie pertinet: nunc vero muneri nostro satisfecisse videbimur, si ex divinis litteris, testimoniis veterum, et congruentia rationis ostendere poterimus, Contritionem, Confessionem, et Satisfactionem, saltem in genere, actus quosdam esse virtutis Poenitentiae, ac per hoc partes ac veluti membra Poenitentiae actualis.

Primum igitur Contritionem ad Poenitentiam pertinere, Scripturae passim docent. Deut. iv: *Cum quaesieris Dominum, invenies, si tamen quaesieris in toto corde, et tota tribulatione animae tuae.* Joel. ii: *Scindite corda vestra.* Psalm. l: *Cor contritum et humilitatum, Deus, non despicias.* Confessionem quoque Poenitentiae partem esse, perspicuum est ex infinitis locis. Num. v: *Vir sive mulier, cum fecerint ex omnibus peccatis, quae solent hominibus accidere, confitebuntur peccatum suum, etc.* Psalm. xxxi: *Dixi, confitebor adversum me iniquitatem meam Domino.* Matth. iii: *Baptizabantur ab eo in Jordane, confitentes peccata sua.* Act. xix: *Multi credentes veniebant confitentes, et annuntiantes actus suos.* I Joan. i: *Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, et justus, ut remittat nobis peccata nostra.* Donique satisfactionem per opera laboriosa, frequentissime Scriptura commemorat, II Esdrae ix: *Convenerunt filii Israel in jejuniis, et in saccis, et humis super eos, et confitebantur peccata sua.* Daniel. iv: *Peccata tua elemosynis redime.* Joells ii: *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejuniis, et fletu, et planctu.* Matth. xi: *Quoniam in cinere et cilicio Poenitentiam egissent.* (1).

Praeterea idem Scripturarum exemplis demonstrari potest. Illustrate est exemplum Da-

vidis II Reg. 24. ubi cum David jussisset populum numerari, et in ea re ex quadam animi elatione peccasset, inquit Scriptura, describens poenitentiam ejus: *Percussit autem cor David eum, ecce Contritionem, et dixit David ad Dominum: Peccavi valde in hoc facto, ecce Confessionem, sed precor, Domine, ut transferas iniquitatem servi tui, quia stulte egi nimis.* Et paulo infra: *Ego sum qui peccavi, et ego inique egi; isti qui oves sunt, quid fecerunt? vertatur, obsecro, manus tua contra me.* (2). Et paulo post obfuit sacrificium, et sic Dominus placatus est: in quo apparet Satisfactio, per orationem, et subjectionem ad flagella Domini, et tandem per sacrificii oblationem.

Aliud exemplum est Ninivitarum, quorum Poenitentiam Dominus in Evangelio laudavit Matth. 12. Ita vero ea describitur Jonae 3: *Concertatur vir a via sua mala, ecce Contritionem, et clamant ad Dominum in fortitudine, ecce Confessionem, et homines et jumenta non gustent quidquam, nec pascantur, et aquam non bibant, et operiantur saccis homines et jumenta.* (3), ecce Satisfactionem.

Tertium exemplum habemus in Evangelio Lucae 18. ubi describitur publicanus poenitens, qui in signum Contritionis non audebat oculos ad caelum levare; et peccatum confitebatur, dicens: *Deus propitius esse mihi peccatori.* (4), ac denique pectus suam percutiebat, quod pertinet ad Satisfactionem. Huic simile est exemplum filii prodigi Lucae 15. qui primum ad se revertitur, ac statim detestatur suum. Deinde confititur, dicens: *Pater peccavi in caelum, et coram te.* Postremo subjicit se poenae a patre inferendae. *Jam non sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut unum ex mercenariis tuis.* (5).

Eadem veritas ex Patrum testimoniis copiose probari posset, sed quia testimonia illa suis locis infra afferenda erunt, ubi de his tribus partibus seorsim disseretur, nunc solum illa breviter annotabo, in quibus omnium trium partium simul mentio fit.

Tertullianus in lib. de Poenitentia, postquam de Contritione dixerat, oportet poenitentem animum meroribus dejicere, ingemiscere, lacrymari, et mugire dies ac noctes; et ibidem de Satisfactione: saccos et cineri incubare, corpus sordibus obscurare,

jejunii preces alere etc., subjungit de Confessione: *Haec omnia Exomologesis ut poenitentiam commendat, ut de periculi timore Dominum honoret, ut in peccatorem ipsa pronuntians pro Dei indignatione fungatur.* Et paulo post: *Cum igitur provolvit hominem, magis relevat; cum squalidum facit, magis mundatum reddit; cum accusat, excusat; cum condemnat, absolvit.* S. Cyprianus in serm. de lapsis: *Denique, inquit, quanto et fide majore, et timore meliore sunt, qui quamvis nullo sacrificii, aut libelli facinore constricti, quia tamen de hoc vel cogitaverunt, hoc ipsum apud Sacerdotes Dei dolenter, et simpliciter confitentur, Exomologesim conscientiae faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam parvis licet, et modicis vulneribus exquirunt.* Haec ille: ubi vides primum fidem et timorem, non inter partes, sed inter causas Poenitentiae numerari, deinde tres Poenitentiae partes distincte, et perspicue ostendi, Contritionem in verbo illo: *Dolenter*; Confessionem in illo: *Confitentur*; Satisfactionem in illis: *Salutarem medelam vulneribus exquirunt.* S. Joan. Chrysostomus in serm. de Poenitentia, qui habetur in v. tomo post homilias decem de Poenitentia: *In corde, inquit, ejus, contritio est, in ore confessione, in opere tota humilitas: haec est perfecta, et fructifera Poenitentia.* S. Augustinus tract. in Psalm. 146. illa verba exponens: *Qui sanat contritos corde, sanat, inquit, contritos corde, sanat confitentes, sanat seipsos punientes:* ubi perspicue audis tres partes verae Poenitentiae.

Accedat postremo etiam actio ex ipsa natura Poenitentiae ducta, Poenitentia enim de qua hic agimus, non est quaelibet peccati detestatio, ac punitio, sed detestatio ac punitio peccati, ut est offensio divinae Majestatis, et ut ad peccatum tollendum, et amicitiam cum Deo resarciendam ordinatur. Hinc enim Actor. 20. vocatur Poenitentia in Deum: et Actor. 26. conjungitur cum conversione ad Deum; et passim in divinis litteris, ac praesertim Ezech. 18. et 33. Poenitentiae finis dicitur justificatio, et reconciliatio. Hoc autem interest inter justitiam vindicantem, et Poenitentiam reconciliantem; quod ad justitiam vindicantem satis est, si reus poenam luet a judice praescriptam, sive is libenter id faciat, sive invitus, et sive is qui

laesus est, id probet, sive improbet; at multa in poenitentia reconciliante subeunda est prompto animo ab eo, qui laesus, et ad arbitrium ejus qui laesus est. Quare necessario hic exigitur primum, ut qui peccavit, doleat se peccasse, et amicitiam violasse: quando enim recuperare amicitiam cuperet, qui non doleret amissam? Deinde, ut subjiciat se poenae ad arbitrium Dei, qui laesus est. Et quia Deus per Ministros suos nobiscum agit, oportet, ut qui peccavit, illi homini se sponte subjiciat, qui Dei locum tenet. Id vero fieri nequit, nisi et culpas suas ei per Confessionem aperiat, et molestam suscipiat, quam ille praescriperit. Sunt igitur tria illa necessaria: Detestatio peccati cum proposito vitae melioris, quae Contritio dicitur; Confessio, et Satisfactio.

Adhaec, tria ista, natura ipsa duce quotidie adesse videmus, cum aut liberi cum parentibus, aut servi cum dominis, aut uxores, cum viris in gratiam redeunt: nam et signa doloris ostendunt, et peccatum fatentur, et se castigationi subjiciunt, aut certe indulgentiam petunt: *Ad judices, inquit per Ligario M. Tullius, sic agi solet: Non fecit, non cogitavit, falsi testes, fictum crimen.* Ad parentem autem: *Erravi, temere feci, poenitet, ad clementiam tuam confugio, dilecti veniam peto, ut ignoscas oro.* Docent autem sacrae litterae non uno in loco, Deum erga homines, et patris, et domini, et sponsi locum tenere; proinde non absimilem esse debere Poenitentiam, et conversionem hominum ad Deum illi, quae est filii ad parentem, servi ad dominum, uxoris ad virum. Isaiae 63: *Tu pater noster, et Abraham nescivit nos et Israel ignoravit nos: tu, Domine, pater noster, Redemptor noster, a seculo nomen tuum.* Psalm. 122: *Sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum: sicut oculi ancillae in manibus dominae suae, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum donec miserere nostri.* Hierem. 3: *Tu fornicata es cum amatoribus multis, tamen revertere ad me, dicit Dominus.* (1).

Postremo, neque illa congruentia contentenda videtur, quod quemadmodum tria sunt instrumenta peccandi, cor, lingua, manus, peccamus enim corde, verbo, et opere: ita par est, ut tria sint veluti instrumenta Poenitentiae; et adversus peccatum cordis, Contritio; oris, Confessio; et operis, Satisfactio pugnemus, ut haec ratione

(1) Deut. IV, 29; Joel. II, 13; Psalm. L, 19; Num. V; Psalm. XXXI, 5; Matth. III, 6; Act. XIX, 18; Joan. I, 9; II Esdras IX, 4; Daniel, IV, 24; Joel. II, 12; Matth. XI, 21 — (2) II Reg. XXIV, 10. — (3) Jon. III, 8. — (4) Luc. XVIII, 13. — (5) Luc. XV, 19.

(1) Isaiae LXIII, 16; Psalm. CXXII, 2; Hierem. III, 1.

juxta Apostolum ad Rom. VI: *Sicut exhibuimus membra nostra servire immunditiae, et iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibeamus membra nostra servire justitiae in sanctificationem* (1).

CAPUT XX.

Respondetur ad argumenta Adversariorum.

Restat nunc ut iis objectionibus respondeamus, quas adversarii contra doctrinam jam explicatam, et confirmatam faciunt. Primum igitur Joan. Calvinus lib. 3. Institut. cap. 3. §. 8. probat duas esse Pœnitentiæ partes, ex illis Scripturæ locis: *Quiescite agere perverse, discite bene facere*, Isaia 1. Item: *Declina a malo, et fac bonum*, Psalm. 34 (2).

Respondeo: locus Isaia, Calvini sententiæ manifeste repugnat. Nam Isaia post illa verba, subjungit: *Si fuerint peccata vestra ut coccinum, sicut lana alba erunt*. Proinde Pœnitentiæ, quæ continet præteritorum peccatorum detestationem, et propositum vitæ melioris, non post justificationem constituit, ut Calvinus facit, sed ante: neque fructum, sed causam justificationis esse docet. Quod autem attinet ad alterum locum; quæ ibi numerantur, partes justitiæ, non pœnitentiæ sunt. Nam Pœnitentiæ ad peccatores tantum pertinet, juxta illud: *Non veni vocare justos, sed peccatores ad Pœnitentiam* Luc. 5 (3); at declinare a malo, et facere bonum, justorum est proprium. Itaque perperam Calvinus confundit Pœnitentiæ, cum justitiæ: neque usquam in Scripturis inveniet Pœnitentiæ appellari, declinare a malo, et facere bonum: sed, in fletu, et planctu, in cinere et cilicio, eleemosynis et jejuniis, præterita male facta purgare.*

Secundo, idem Calvinus eodem lib. 3. cap. 4. §. 1. Catholicis objicit, quod dum tres partes pœnitentiæ assignant, definitionem Pœnitentiæ destruant, quam ipse tamen ex Patribus hausisse videri voluit. Siquidem apud Magistrum Sententiarum lib. IV. dist. 14. et in Decreto Gratiani, dist. 3. de Pœnitentiâ, hæc leguntur. Pœnitentiæ definitiones: « Antea peccata deslere, et flenda non committere. » Item: « Mala

præterita plangere, et plangenda non committere. » Item: « Vindicta quædam, puniens in se, quod dolet commississe », quæ ex Gregorio, Ambrosio, Augustino decerpit esse dicuntur. Porro cum his definitionibus non bene coherere videtur partitio illa Pœnitentiæ in Contritionem, Confessionem, et satisfactionem: potest enim facile aliquis peccata præterita plangere, et plangenda non committere; et punire etiam in se, quod dolet commississe, etiamsi ore non confiteatur.

Respondeo: jam supra exposuimus, quo sensu Theologi doceant tres esse Pœnitentiæ partes, nimirum, tres esse Pœnitentiæ actiones, quæ in Sacramento reconciliatiōnis ad remissionem peccati exigantur: nam aliqui satis aperte docuimus, extra Sacramentum facile posse fieri, ut sine Confessione et Satisfactione, per internam cordis Pœnitentiæ quis justificetur. Quare nequam partitio Pœnitentiæ cum ejus prima et secunda definitione pugnat, si alio, et alio modo Pœnitentiæ vox accipiatur. In Prima enim et Secunda definitione, Pœnitentiæ accipitur pro Contritione, qui primarius actus est Pœnitentiæ virtutis; in partitione autem, vox Pœnitentiæ sumitur pro actione integra Pœnitentiæ, quæ materialis pars dicitur Sacramenti Pœnitentiæ. Porro, definitio tertia satis apte cum partitione coheret, siquidem in ea Contritio, et Satisfactio, apertissime exprimuntur, cum dolor ad Contritionem, vindicta ad Satisfactionem pertineat: Confessio autem non obscure in Satisfactione includitur. Nam cum Satisfactio fieri debeat ad arbitrium partis læsæ, necessario intelligitur, oportere eum qui læsit, subjicere se per humilem Confessionem ei, quem læsit, vel potius Ministro atque arbitro, quem iis loco suo in terris constituit; qui quidem non potest justam multam indicare, nisi per Confessionem cognoscat, qualis sit culpa.

Tertia objectio et sequentes, Kennitii sunt, in 1. par. Exam. pag. 942. et sequentibus. Kennitius igitur (ut etiam cæteri Lutherani) ita probat duas esse partes Pœnitentiæ: terrores, et Fidem. « Lex divina minas intonat peccatoribus, qui Dei præcepta transgrediuntur, proinde terret peccatores. Evangelium deinde consolatur, proposita Christi justitiâ, et satisfactione, quæ per Fidem apprehenditur: ergo duæ sunt par-

tes Pœnitentiæ: terror, et Fides. » Confirmat hoc totum argumentum, Scripturis illis: *Pœnitentiam agite, et credite Evangelio*, Marci 1. *Oportet prædicari Pœnitentiam, et remissionem peccatorum, in nomine meo*, Lucæ ult. *Testificans Judæis, atque Gentibus, in Deum Pœnitentiam, et fidem in Dominum nostrum Jesum Christum*. Actor. XX (1).

Respondeo: quod lex minas intonet, et Evangelium consoletur, verissimum est, sed non inde sequitur, terrores et fidem partes esse Pœnitentiæ. Siquidem incussi illi terrores a minis legis Pœnitentiam gignunt: proinde causa sunt, non pars Pœnitentiæ. Aliud enim est terri, quod etiam dæmonibus convenit; aliud, Pœnitere, quod illis non convenit. Consolatio quoque, quam Evangelium offert, Pœnitentiam sequitur, aut etiam comitatur: sed non ideo Pœnitentiæ pars faciendâ est. Denique non est satis ex Scripturis ostendere, terrores, et consolationem, sive fidem, in conversione aut justificatione peccatoris locum suum habere, quod nos minime negamus: nisi etiam simul probetur duas illas res, easque tantum partes Pœnitentiæ dici debere, quod hactenus probatum non est. Ad Scripturas autem ex Marco, et Luca, et Paulo adductas, jam ante respondimus, eas omnes sententiæ nostræ mirifice favere, cum fidem a Pœnitentiâ distinguant. Hæc enim optima consequentia est: prædicat Paulus Pœnitentiam, et fidem: non igitur fides pars Pœnitentiæ est, sicut nec Pœnitentiâ pars fidei est.

Quarta objectio ejusdem Kennitii: « Partes Sacramenti Pœnitentiæ visibiles esse debent, est enim Sacramentum signum visibile: igitur per Contritionem, non internus animi dolor, sed signa externa doloris accipiendâ sunt: et per Confessionem, non ea quæ fit Deo, sed quæ fit homini, significatur. At signa externa doloris, et Confessionem, quæ fit homini, nulla Scriptura docet ad remissionem peccati necessario exigere. Ergo duæ istæ partes sine testimonio Scripturæ excoGITATÆ sunt. Rursus, per Satisfactionem intelligunt Pontificii opera debita, id est, verbo Dei non mandata, omnes igitur Pœnitentiæ partes sine Scriptura habent. »

Respondeo: signa doloris tam evidentur in divinis litteris commendantur, atque ad Pœnitentiam exiguntur, ut mirum sit cur id

Kennitius negare voluerit. Quid enim est, quod ait Propheta: *Convertimini ad me in toto corde vestro in jejuniis, et fletu et planctu* Joel. II (2) an fletus et planctus, non sunt apertissima signa doloris? Confessionem Sacerdoti faciendam singulorum peccatorum, jure divino exigere, in sequenti libro probatur sumus: Confessionem autem aliquam visibilem, saltem in genere, adhibendam esse atque etiam adhibitam in Testamento veteri et novo fuisse, probavimus ex divinis litteris capite superiore. Porro, opera indebita, etiamsi præcepta non sint absolute, tamen iis, qui peccaverunt, et Pœnitentiam agere cupiunt, in divinis litteris imperantur, et ex indebitis debita fiunt, Daniel. 4. *Peccata tua eleemosynis redime*, Joel. 2. *Convertimini ad me, etc.* (3). *in jejuniis* Sed de his plura, et supra diximus, et infra suo loco dicemus; nunc satis est, breviter ostendisse, partes visibiles Pœnitentiæ in verbo Dei esse fundatas.

Quinta objectio ejusdem: « Partes Pœnitentiæ quas enumerant Pontificii, hypocritæ quoque simulare, et præstare possunt: et tamen illis tribuunt remissionem peccatorum. »

Respondeo: si quid argumentum hoc valet, non solum Pœnitentiæ partes, sed etiam Baptismum et Eucharistiam evertet. Nam hypocritæ Baptismum et Eucharistiam sumere possunt, et tamen his Sacramentis Kennitius tribuit remissionem peccatorum. Si respondeat, Sacramenta Baptismi et Eucharistiæ, et ab hypocritis posse sumi, et peccata remittendi vim habere, sed tamen non ea remittere nisi iis, qui serio, et ut oportet, illa sumunt, idem omnino de Sacramento Pœnitentiæ sibi ipse respondeat. Elsi enim Contritio, Confessio et Satisfactio ab hypocritis simulari possunt; et simul tres illæ partes adjuncta forma Absolutionis, peccata remittant, non tamen ea remittunt simulantibus, sed vere ac serio Pœnitentiam agentibus, contritis, confessis, atque ad Satisfactionem subeundam paratis.

Sexta objectio ejusdem: « Judas fide illa speciali destitutus, cum partes Pœnitentiæ Pontificiæ haberet, Contritionem scilicet, Confessionem, et Satisfactionem, tamen laqueo se suspendit. »

Respondeo: idem Judas et baptizatus jam fuerat et Eucharistiam de manu Domini sumpserat, et tamen laqueo se suspendit. An gitur neganda erit vis Baptismi et Eucha-

(1) Rom. VI, 19. — (2) Isaia. I, 16; Psalm. XXXVI, 27. — (3) Luc. V, 32.

(1) Marci I, 15; Luc. XXIV, 47; Act. XX, 21. — (2) Joel II, 12. — (3) Daniel IV, 24; Joel II, 12,

ristia, quia Judæ non profuit? Deinde eam non esse causam, cur Judæ Pœnitentiâ inuifilis fuerit, quia fide illa speciali caruerit; testimonium amplissimum nobis Scriptura præbet, cum Jonæ 3, testatur Ninivitas utiliter Pœnitentiâ egisse, licet fide illa speciali carerent, ac dicerent: *Quis scit si convertatur, et ignoscat Deus?* Denique falsum est, Judam habuisse tres Pœnitentiâ partes, quas Catholici in Sacramento requirunt; imo nullam habuit omnino. Veram Contritionem certe non habuit, quæ sine spe remissionis esse non potest. Confessionem quoque non habuit, qualis exigitur, id est, singulorum criminum, atque ad veniam impetrandam Sacerdoti factam. Nec Satisfactionem habuit, præsertim a Sacerdote injunctam: neque enim illi, ut se ipse suspenderet, ab ullo fuerat imperatum; neque se ipsum necare, opus est bonum, qualia esse debent opera satisfactoria.

Septima objectio: « Trina illa enumeratio partium Pœnitentiæ, ex publicæ Pœnitentiæ ritibus sumpta; postea ritibus illis partim abrogatis, partim mutatis, indocte ad generalem Pœnitentiæ doctrinam accommodata est. »

Respondeo: hæc omnia facile possent contemni, cum nulla ratione vel testimonio muniantur: tamen non gravabor uno verbo calumniam istam refellere. Quomodo, quæso, ad generalem doctrinam de Pœnitentiâ accommodatæ sunt, cum etiam in veteri Testamento in usu fuerint, ut supra ostendimus exemplo Davidis, et Ninivitarum: et ex ipsa ratione, ac natura Pœnitentiæ colligantur, ut paulo ante demonstratum est? ritum enim publicæ Pœnitentiæ, post Christi ascensionem in cœlum institutum esse, nemo, opinor, inficiabitur. Deinde, cum aperte veteres mentionem faciant Pœnitentiæ, et publicæ, et privatae, ut in sequenti capite demonstrabo: unde probabit Kemnitus, enumerationem illam ex ritibus publicæ Pœnitentiæ, et non ex privatae sumptam esse?

Octava objectio: « Veteres in multis locis loquuntur de Pœnitentiâ, non quatenus quaerit et accipit remissionem peccatorum, sed quatenus est vitæ mutatio, et emendatio. Hæc non attendentes Monachi, fecerunt inde tres partes Pœnitentiæ, quibus acquiratur remissio peccatorum. »

(1) Ezechiel XVIII, 21, 22; Dan. IV, 24.

Respondeo: si Kemnitus veteres Patres diligenter legisset, non ita tenere pronuntiaret. Nam ut omitam, quod Confessio, de qua Patres passim loquuntur, nihil facit ad vitæ mutationem; ut etiam illud præteream, quod jejunia, lacrymæ, cineres, cilicia, et alia id genus opera, vel instrumenta Pœnitentiæ de quibus frequentissima apud Patres mentio est, non ad vitam mutandam, sed ad peccata præterita castiganda apertissime referuntur, nihil sæpius apud Patres invenies, quam tribus illis Pœnitentiæ partibus remissionem peccatorum acquiri.

« Pœnitentiâ, inquit Tertullianus in lib. de Pœnitentiâ, Dominus mitigatur. » Cyprianus in serm. de lapsis: « Quam magna deliquimus, tam granditer desiteamus: alto vulnere diligens, et longa medicina non desit etc. » ubi perspicue vides, Pœnitentiâ medicinam esse peccati præteriti, non solam vitæ mutationem. Ambrosius præfatione in Psalm. 37: « Quis dubitet affligere animam suam, cum Propheta tantus affligerit, solvens pretium lacrymarum pro redemptione peccati? » Augustinus in epist. 54. ad Macedonium: « Quosdam, inquit, a societate removemus altaris, ut poenitendo placare possint, quem peccando contempserant, seque ipsos puniendo. » Sed quid ego in Patribus moror? annon Scriptura ipsa passim hæc docet? quid est, quæso, quod ait Ezechiel cap. 18: *Si impius egerit Pœnitentiâ etc. omnium iniquitatum ejus non recordabor?* Et quod ait Daniel cap. 4. *Peccata tua elemosynis redime?*

Atque hactenus de objectionibus: nam mendacia illa de fide, quam a Catholicis damnari mentitur, jam supra cap. 6. exposita, et refutata sunt.

CAPUT XXI.

De tertia partitione Pœnitentiæ, in privatam, publicam, et solemnem.

Sequitur ultima partitio Pœnitentiæ, quam esse diximus, in privatam, et publicam; et rursus publicæ, et solemnem, et non solemnem: quæ partitio breviter explicanda erit, quia nonnulli adversariorum vix aliam, quam publicam Pœnitentiâ agnoscere videntur.

Igitur publica, et privata Pœnitentiâ in eo potissimum distinguuntur, quod publica ea dicitur, in qua peccatum commissum publicatur, et pro eo publice coram Ecclesia peragitur Satisfactio: privata vero illa, in qua peccatum soli detegitur Sacerdoti, et satisfactio occulte, ac privatim injungitur peragenda. Ex quo sequitur, ut publica peccata ad Pœnitentiâ publicam, occulta ad privatam pertineant; neque enim licet peccatum occultum publicare, aut etiam pro occulto Pœnitentiâ ita publicam imponere, ut ex ea peccatum ipsum detegatur. Id patet ex epist. 80. S. Leonis ad Episcopos Campaniæ in qua reprehendit abusum quorundam, qui peccata occulte privatim in Confessione audita, coram Ecclesia publicabant. Qui etiam S. Leo epist. 92. ad Rusticum Narbonensem Episcopum cap. 8. Monachum, qui relicta Professione ad militiam vel conjugium transit; quia id occultum esse non potest, publicæ Pœnitentiæ satisfactione dicit esse purgandum; ubi cum publicam Pœnitentiâ nominat, significat aliam quamdam esse Pœnitentiâ privatam.

Inter publicam autem Pœnitentiâ solemnem et publicam non solemnem, multe differentie sunt; quamvis hoc nomen solemne, apud veteres forte non inveniatur, sed solum apud Gratianum, de Pœnitentiâ dist. 3. can. Nihil prodest, et apud Magistrum lib. 4. Sentent. dist. 14. et inde apud interpretes, tum Gratiani, tum Magistri.

Primum Pœnitentiâ solemnem, quam Augustinus humilissimam vocat, in epist. 54. et Ambrosius alique Patres, communiter publicam appellare solent, non nisi pro gravissimis criminibus, quæ totam civitatem conturbassent, magnumve scandalum attulissent imponi consueverat. Concilium III. Carthaginense can. 32. de solemni Pœnitentiâ loquens: « Cujusmodi, inquit, poenitentis publicum et vulgatissimum crimen est, quod universam Ecclesiam commoverit, ante assidam manus ei imponatur. » Concilium etiam Toletanum I. can. 2. postquam docuit, poenitentes non posse ad Clericatum ascendere, subjungit: « Eum vero poenitentem dicimus, qui post Baptismum, aut pro homicidio, aut pro diversis criminibus gravissimisque peccatis publicam Pœnitentiâ gerens, sub concilio, divino fuerit reconciliatus altari. » Origenes quoque homil. 15. in Levit. et Ambrosius lib. 2. de Pœnitentiâ cap. 10. et cæteri scriptores consentiunt, non nisi pro crimini-

bus gravioribus injungi potuisse Pœnitentiâ illam, quæ repeti non poterat. Publica autem non solemnis Pœnitentiâ, pro publicis quibuscumque peccatis, licet non ita gravia essent, neque scandalum adferrent, imponi consueverat.

Secundo, Pœnitentiâ solemnem semel tantum concedebatur, ut patet ex Origene hom. 13. in Levit. Ambrosio lib. 2. de Pœnitentiâ cap. 10. et Augustino epist. 54. cujus rei ratio præcipua duplex est. Una, quam reddidit Augustinus, ne medicina vilis minus utilis esse agrotis, quæ tanto magis salubris est, quanto minus contemptibilis fuerit. Altera, quam insinuat Ambrosius, et clarius explicat sanctus Thomas in 4. dist. 14. quest. 1. art. 5. quia Pœnitentiâ solemnis est solemnis quædam professio, non redeundi iterum ad publicam illa scandala, sicut Baptismus est solemnis professio non redeundi ad infidelitatem: et ideo sicut unum Baptisma, ita et una est Pœnitentiâ solemnis. Atque hoc idem fortasse sibi voluit Tertullianus, cum in lib. de Pœnitentiâ, secundam non tertiam, aut quartam tabulam post naufragium Pœnitentiâ appellavit. Pœnitentiâ publica non solemnis, sæpius agi poterat, ut ex iisdem auctoribus satis aperte colligitur.

Quid vero ageretur cum iis, qui post solemnem Pœnitentiâ in eadem, vel graviora crimina labebantur, explicat Siricius Papa in epist. 1. cap. 5. his verbis: « Quia, inquit, jam suffragium non habent poenitendi, id duximus decernendum, ut sola intra Ecclesiam fidelibus oratione jungantur; sacra mysteriorum celebritati, quamvis non mereantur, intersint; a Dominicæ autem mensæ convivio segregentur, ut hæc saltem districtione correpti, et ipsi in se sua errata castigent, et aliis exemplum tribuant, quatenus ab obscenis cupiditatibus retrahantur. Quos tamen (quoniam carnali ceciderunt) viatico munere, cum ad Dominum cœperint proficisci, per Communionis gratiam volumus sublevari. »

Tertio, Pœnitentiâ solemnem Sacerdotibus imponi non poterat; et contra, qui Pœnitentiâ solemnem egissent, ad Ordines promoveri nequibant. Extat de hæc res testimonium vel decretum Siricii Papæ in epist. ad Himerium Terraconæ Episcopum, cap. 14. in hæc verba: « Illud quoque par fuit nos providere ut sicut Pœnitentiâ agere cuiquam non conceditur Clericorum: ita post poenitentiam ac reconciliationem, nulli unquam laicorum liceat honorem Clericatus adipisci. »

Idem habemus in Concilio Carthagini. IV. can. 68. et Concilio V. can. 44. et Tolet. I. can. 2. et apud Innocentium I. in epist. 6. ad Agapitum, et S. Leonem epist. 92. ad Rusticum Narbonae Episcopum cap. 2. Poenitentiam autem Sacerdotes subite potuisse, quae licet non ageretur coram populo, tamen suo quodam modo publica esset, et non solemnibus; in dubium revocari non potest. Nam et excommunicari poterant, et in Monasteria ad agendam Poenitentiam amandari, quam, sessionem privatam S. Leo loco notato appellat, quia in privato loco egebatur, licet aliqui notum et publicum esse posset, cum Sacerdotem pro suis criminibus in Monasterio esse inclusum. Et Clemens III. in cap. Quasitum de poenitentia et remission. scribit, Sacerdoti non debere publicam imponi Poenitentiam, nisi crimen ejus publicum fuerit: ex quo intelligimus, posse publicam imponi etiam Sacerdoti pro peccato publico Poenitentiam, modo sine solemnitate id fiat.

Nec est improbabile quod quidam volunt, Sacerdoti depositio potuisse Poenitentiam solemnem injungi; quod Sacerdos depositus censetur ad laicorum ordinem rediisse. Nam S. Cyprianus lib. 3. epist. 8. ad Fidem, reprehendit Episcopum Teraphium, qui Victori quodam Presbytero ante expletum Poenitentiae tempus, sine petitu et conscientia plebis, nulla infirmitate aut necessitate urgente, pacem dederat.

Quarto, Poenitentia solemnibus non poterat imponi conjugatis sine mutuo consensu, ut patet ex Concilio II. Arelatensi can. 22. cujus rei ratio est, quia poenitentibus interdicitur officium conjugale, et si inrupti erant, etiam nuptiae, ut ex eodem Concilio Arelatensi, can. 21. et ex Concilio Toletano VI. can. 8. et ex epist. 92. Leonis cap. 12. potest intelligi. Propter eandem causam juvenibus non facile solemnibus Poenitentia concedebatur, ut ex capite 15. Concilii Agathensis, et ex cap. 19. Concilii III. Aurelianensis intelligimus. Id autem locum non habebat in Poenitentia non solemnibus.

Quinto, Poenitentia solemnibus a solo Episcopo indicabatur, et ab eodem reddebatur pax Poenitentibus; neque id Presbyteris licebat, nisi in absentia Episcopi, urgente necessitate. Id patet ex Concilio II. Carthaginiensi, can. 4. et Carthaginiensi III. canon. 31. et 32. et ex aliis canonibus, qui passim in Conciliis leguntur: imo ne Chorepiscopis quidem hanc facultatem concessam fuisse, testa-

tur S. Leo in epist. 86. At Poenitentiam non solemnem, Presbyteri quoque injungere poterant, et Poenitentes reconciliare.

Sexto, denique variae ac multiplices ritus erant, qui ad solemnem Poenitentiam adhibebantur, nec Poenitentiae privatae, aut etiam publicae non solemnibus, communes erant: de quibus ritibus in sequenti capite breviter describeremus.

CAPUT XXII.

De ritibus Poenitentiae solemnibus.

Descripturus solita brevitate solemnibus Poenitentiae ritus, dicam de nomine Poenitentium, de habitu, de loco, de tempore, de penis.

Nomen Poenitentium, ordinis erat, ut nomen Clericorum, vel Catechumenorum. Christiani enim Primum in duos quasi ordines sequebantur: in Fideles, et Catechumenos. « Catechumenis, inquit Augustinus tract. 96. in Joan. Sacramenta Fidelium non produunt. » Deinde Catechumenorum duae erant classes: alii enim audientes, alii competentes, sive electi dicebantur. Fidelium vero tres classes erant. Prima Clericorum, qui nomine omnes ordines Ecclesiastici intelligebantur. Secunda fidelium, id est, laicorum, qui commune nomen retinuerant, cum aliud excellentius non haberent. Tertia Poenitentium, qui est fideles essent, tamen ob culpam suam a ceteris fidelibus segregati, quasi in sententiam Ecclesiae rejecti, peculiari nomine censebantur.

Hinc Pacianus in sua Paranesi ad Poenitentiam, distinguens Poenitentes a Fidelibus: « Catechumenis, inquit, ne in hoc transeant, et Fidelibus, ne in hoc redeant, providendum est: ipsis vero Poenitentibus, ut celeriter ad hujus operis fructum perveniant, laborandum. » Et S. Augustinus lib. 1. homiliarum, hom. 49: « Quod dico, inquit, Competentibus, et Fidelibus, audiant Poenitentes: quod dico, Fidelibus dico, et Competentibus, et Poenitentibus. » Et in lib. de sancta Virginitate cap. 48: « Omnes, inquit, Christianos, ab Apostolis usque ad ultimos Poenitentes, quasi a summis caelorum usque ad terminos eorum docuit orare etc. » Sanctus quoque Hieronymus in epist. ad Oceanum de obitu Fabiola, scribit eam stetisse in ordine Po-

enitentium. Declaravit autem, ut supra notavimus, Concilium Toletanum I. can. 2. non dici proprie Poenitentes, omnes qui quoquo modo Poenitentiam agunt, sed eos tantum, qui publicam, et ut nostri loquuntur solemnem Poenitentiam agunt.

Habitus Poenitentium erat certus; quo distinguerentur a ceteris, videlicet pulla vestis, cilicium, caput detonsum, exceptis feminis. Meminerunt hujus habitus plurimi auctores: Tertullianus in lib. de Poenitentia. Pacianus in Paranesi ad Poenitentiam. Optatus lib. II. prope finem. Ambrosius lib. ad Virginem lapsam cap. 8. Hieronymus in Epitaphio Fabiola. Concilium Agathense can. 15. jubet non admitti ad Poenitentiam eos, qui comam non deposuerint, vel habitum non mutaverint. Concilium Toletanum III. can. 12. idem jubet, sed excipit mulieres, quae non tondere, sed velare caput debent. Locus Poenitentium varius erat pro criminum varietate. S. Gregorius Neocaesariensis in epistola canonica, quae adjungi solet canonibus Photii; quinque loca Poenitentium fuisse scribit. Primum, id est, infirmum, et ab altari remotissimum, extra portas ecclesiae constituit, qui *πρὸ τῆς πόλεως* dicebatur a fletu; qui enim in hoc loco consistebant, non permittentur ingredi Ecclesiam, sed pro foribus flebant, et orationes fidelium postulabant. Alter locus jam intra portas erat, unde audire verbum Dei cum Catechumenis Audientibus Poenitentes poterant, non tamen ad orationem cum Competentibus admittentur, et hic locus ab audiendo *ἀκροῦς* nominabatur. Tertius locus eorum erat, qui admittentur, tum ad audiendum, tum etiam ad orandum cum Competentibus; non tamen ad sacrificium Missae cum Fidelibus; et hic locus dicebatur *ὀπισθίονος*, quasi Contemplatio rerum supernarum. Quartus locus erat eorum, qui manebant cum Fidelibus dum sacrificium celebraretur; non tamen altari communicabant: et hic locus a stando *ὀπίσσω* dicebatur. Quintus locus eorum erat, qui jam Poenitentiam expleverant, et solum expectabant tempus reconciliationis; non enim reconciliabantur Poenitentes solemnibus caeremonia, nisi feria 3. in Cena Domini, ut paulo post demonstrabimus: dicebatur locus horum Poenitentium *μέσσως*, id est, expletio.

Ex his intelligimus, aliquos Poenitentes postponi solitos omnibus Catechumenis, aliquos aequari, aliquos anteponi; proinde Po-

enitentes aliquos omnino in fundum Ecclesiae rejectos, ut recte dixerit Augustinus de sancta virginitate cap. 48: « Ab Apostolis, usque ad ultimos Poenitentes, quasi a summis caelorum, usque ad terminos eorum. »

Jam vero quod attinet ad tempus, imponebatur Poenitentia publica feria 4. ante primam Dominicam Quadragesimae, quae dicitur, In capite jejunii, ut testatur Concilium Agathense cap. 15. teste Gratiano dist. 50. can. In capite: nam ea verba non inveniuntur in vulgatis canonibus ejus Concilii. Habemus adhuc vestigium hujus ritus, in consecratione et aspersione cineris, quae eo die fieri solet. Et quamvis tempus poenitendi aliis longius, aliis brevius prescriberetur, ut trium, septem, decem, aut plurium annorum, tamen singulis annis in 5. feria majoris hebdomadae omnes reconciliabantur et communicabant, ut Innocentius I. in epist. ad Decentium Episcopum Eugubinum cap. 7. his verbis testatur: « De Poenitentibus vero, qui sive ex gravioribus, sive ex levioribus Poenitentiam gerunt, si nulla interveniat, aegritudo, quinta feria ante Pascha eis remittendum Romanae Ecclesiae consuetudo demonstrat. » Idem habemus in Concilio Agathensi apud Gratianum can. In capite distinct. 50. et idem indicat S. Hieronymus in Epitaphio Fabiola.

Poenae denique Poenitentium multiplices erant, et variae. Prima communis, et gravissima, abstinere a participatione divinarum mysteriorum. Id patet ex Cypriano lib. III. epist. 8. et in serm. de lapsis, et alibi passim, ubi eos reprehendit, qui ante expletam Poenitentiam corpus Domini, ut ipse loquitur, invadebant. Secunda, ut Poenitentes non promoverentur ad Clerum, ut supra ostendimus ex Siricio epist. 1. cap. 14. Tertia, ut abstinerent a nuptiis, de qua etiam supra diximus: indulgebatur tamen interitum adolescentibus, ut patet ex Leone epist. 92. cap. 12. ut ad vitandam fornicationem uxorem ducerent. Quarta, ut ad militiam saecularem non accederent, sed soli Deo deinceps deservire satagerent: ut ex eadem Leonis epist. cap. 14. intelligi potest. Quinta, ut non essent Susceptores in Baptismo aut Confirmatione, dum in ordine Poenitentium starent: testatur id Concilium Parisiense, tempore Ludovici et Lotharii celebratum lib. 1. cap. ult. tribus enim libris Concilium illud comprehensum est. Sexta, ut Unctione infirmorum carerent, teste Innocentio I. in epist.

ad Decentium cap. 8. Septima, ut singulis diebus jejuniorum venirent ad ecclesiam, et capita submitterent Sacerdotibus, qui eis manus imponerent, et pro eis orarent: ut monet Concilium IV. Carthaginense can. 80. Octava, ut mortuos sepelirent: ex eodem Concilio can. 81. Nona, ut diebus Dominicis, et tempore Paschali, cum Fideles stantes orabant, ipsi genua flecterent ad orandum;

ex eodem Concilio can. 82. Decima, ut non irent ad balnea, neque ad convivia, et invitati recusarent, ut indicat Paclanus in sua Paranesi ad Penitentiam: sed jejuniis; et orationi, sive et cineri incubantes, assidue operam darent, ut Tertullianus in lib. de Penitentia, et Ambrosius ad Virginem corruptam, cap. 8. et alii omnes passim testantur.

CONTROVERSIARUM

DE PŒNITENTIA

LIBER SECUNDUS

QUI EST DE CONTRITIONE.

De Pœnitentiæ partibus, Contritione, Confessione, et Satisfactione disputari, a Contritione, ut rectus ordo postulat, initium faciemus: de qua Pœnitentiæ parte duabus de causis pauca dicenda essent. *Primum*, quod multa, quæ de Contritione hoc loco dici possent, commodius in disputatione de justificatione disputari posse videntur. *Deinde*, quod Lutherani jam pene recesserint ab illis erroribus, quos initio de Contritione Lutherus docuerat. Certe Martinus Kennitius in II. par. Examini Tridentini Concilii cap. IV. de Penitentia, fere admittit omnia, quæ in eodem Concilio de Contritione definita sunt: sed quoniam eas Concilii definitiones, adversus antiquos Lutheri errores constitutas esse non ignorabat, ne Lutherum tam aperte damnare, et etiam ne nihil dicere videretur, variis calumniis et mendaciis doctrinam Concilii perperam interpretando, odiosam reddere conatus est. Eas calumnias et mendacia jam supra notavimus, et quantum necesse videbatur, abstersimus, in primo libro cap. VI.

Cæterum, ne opus hoc nostrum imperfectum relinquamus, operæ pretium esse duximus, doctrinam Ecclesiæ Catholicæ in medium afferre, et quæ vel Lutherus objecit olim, vel nunc ejus discipuli adversus eam objiciunt, breviter refutare.

commisso, cum proposito non peccandi de cætero. Alterum, Contritionem lapsis semper fuisse necessariam ad veniam obtinendam. Tertium, post Baptismum debere esse conjunctam cum fiducia divinæ misericordiæ, et cum voto præstandi cætera, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ requiruntur. Quartum, Contritionem charitate formatam reconciliare hominem, etiam antequam Sacramentum acta percipiatur. Quintum, Contritionem imperfectam, quæ attritio dici solet, quæ ex metu gehennæ concipitur: si volun-

CAPUT PRIMUM.

Proponitur doctrina Catholica.

Igitur Tridentinum Concilium sess. 14. cap. 4. septem capita de Contritione proponit, quæ apud Catholicos omnes certissima esse debent. Primum est, Contritionem esse dolorem animi, ac detestationem de peccato